

dodržuje pravidla, ke kterým se při vstupu do organizace zavázala, a stává se z ní široké fórum pro jednání o světovém obchodě mezi demokratickými a autokratickými režimy, tedy něco, co např. v meziválečném období nebo v době studené války v éře Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) chybělo. Na závěr konference emeritní profesor Univerzity v Bernu *Thomas Cottier*, jedna z nejuznávanějších autorit na právo GATT a WTO, členům SIEL a účastníkům konference připomenul, že jejich práce při obraně vlády práva v mezinárodních ekonomických vztazích je v dnešní době důležitější než kdykoli před tím. Po další červencové vlně hrozeb z Bílého domu, které otevřeně zpochybňující americké závazky vyplývající z většiny uzavřených obchodních dohod a z členství Spojených států ve WTO, s tím lze jen souhlasit.

Ondřej Svoboda*

Weyrovy dny právní teorie 2025

Ve dnech 5. a 6. června 2025 se po tříleté pauze na Právnické fakultě Masarykovy univerzity uskutečnil 9. ročník konference *Weyrovy dny právní teorie* pořádané katedrou právní teorie. Již tradičně konferenci uspořádal organizační tým pod záštitou jejího zakladatele *Martina Haply* a vystoupilo na ní 30 účastníků nejenom z řad právních teoretiků, ale také akademiků z oblasti ústavního práva, politologie, filozofie či medicíny. Letošní ročník nesl název *Právo, člověk, společnost* a byl tematicky rozdělen do dvou sekcí – první byla zaměřena na interdisciplinární reflexi vztahu práva a společnosti, druhá se pak zaměřila na aktuální problémy právní teorie, přičemž hlavní pozornost byla věnována především metodologii a interpretaci práva, právní filozofii, vztahu práva a jazyka či *Law & Humanities*.

Konferenci formálně zahájili její koordinátoři *Michal Vosínek* a *Linda Tvrdíková*. Po stručném představení programu předali úvodní slovo děkanovi *Martinu Škopovi*, který účastníky na půdě fakulty vřele přivítal a popřál zdárný průběh konference.

Po krátkém úvodu následoval panel moderovaný *Lindou Tvrdíkovou*. Jako první vystoupil *Jan Tryzna* s příspěvkem na téma *Soud jako zákonodárce*. Na pozadí příkladů z české soudní praxe představil teoreticko-právní problematiku hledání rozdílu mezi dotvářením práva a jeho interpretací. Z příspěvku vyplynulo, že hranice mezi oběma koncepty je velmi tenká a rozlišení závisí především na subjektivním názoru vnějšího pozorovatele. Dle autora příspěvku jsou aktuální trendy v rozhodování českých soudů důkazem toho, že v některých případech je tato linie překračována, tedy že soudy nejenom právo nalézají, ale i tvoří. V současnosti proto není na místě diskutovat o tom, zda k dotváření práva ze strany soudů dochází, nýbrž jak na tuto autonomní tvorbu, kterou je třeba trans-

* JUDr. Bc. Ondřej Svoboda, Ph.D., vědecký pracovník, katedra mezinárodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, a zaměstnanec Ministerstva zahraničních věcí České Republiky. Názory obsažené v tomto článku jsou pouze osobními názory autora a nevyjadřují oficiální stanovisko MZV ČR. E-mail: svobodao@prf.cuni.cz. Zpráva byla zpracována v rámci Univerzitního centra pro konfliktní a post-konfliktní studia (projekt UNCE č. 24/SSH/039).

parentně přiznat, reagovat. Je nutné zkoumat důsledky změny tohoto paradigmatu pro koncepci dělby moci a činnost samotného zákonodárce, jakož i hledat meze přípustnosti takového způsobu dotváření práva.

Následoval příspěvek nazvaný *Apel na popularitu v súdnom procese*, který představil Marek Káčer. Po stručném vymezení argumentu *ad populum* se autor příspěvku zaměřil na jeho užití v právní praxi. Jedna z jeho podob spočívá v obhajování svého tvrzení tím, že toto tvrzení mnoho lidí akceptuje. Autor se domnívá, že povaha soudního jednání takový argument *a priori* vylučuje, narozdíl např. od zákonodárského procesu. Nicméně i tento argumentační typ má své kontextuální opodstatnění, které jeho užití před soudem za určitých okolností legitimizuje. Mimo normotvorbu a podobné právní diskursy tak otázka veřejného mínění hrála roli např. v rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Oliari a ostatní proti Itálii*,¹ ve kterém se názor většinové společnosti stal jazyčkem na vahách ve prospěch širší ochrany lidských práv. Pokud v obdobných případech argument *ad populum* plní toliko podpůrnou funkci, je jeho užití zcela legitimní. Soudy by však měly s jeho užíváním zacházet mimořádně opatrně, aby byla zachována jejich nestrannost a nezávislost. Měly by pečlivě vážit, jak veřejné mínění zohlední – podat se mu může být stejně nebezpečné jako jej zcela ignorovat. Pokud by totiž soudy přijaly rozhodnutí, které by se postojí veřejnosti přičilo, mohly by vyvolat hlasitý odpor části společnosti, která by takové rozhodnutí nebyla ochotná akceptovat. V tomto kontextu autor příspěvku uváděl jako ilustrativní příklad rozhodnutí *Roe vs. Wade* Nejvyššího soudu USA, zakotvující ústavní ochranu práva na potrat, jehož dlouholetá a masivní kritika části veřejnosti vedla v roce 2022 k jeho zrušení.

Jako třetí z panelistů se ujal slova Jan Holzer z Fakulty sociálních studií MU, který se zaměřil na současnou krizi neoliberálních režimů a představil koncept tzv. *přetížení politiky*. Neoliberální státy jsou postaveny na tom, že svým občanům poskytují co nejvíce negativní svobody. To však, společně s diskusemi o obsahu lidských práv, vede k postupné politizaci osobní sféry občanů. Do politického diskursu se dostávají i takové otázky, které do něj dříve zahrnuty nebyly – od rodinného života až po otázky interrupcí či eutanazie. Tím roste i tlak na politiky, od kterých se očekává vytváření právní regulace. Politici jsou tak nuceni regulovat čím dál tím více zpolitizovaných témat, což vede k normotvorné expanzi a přetížení politiky. V důsledku toho je neoliberální stát nucen stále více zasahovat do negativních svobod občanů, čímž však zásadně popírá své vlastní ideály.

První blok uzavřel Pavel Ondřejek, který se v příspěvku nazvaném *Přizpůsobování právního řádu krizové situaci a reflexivní právní argumentace* věnoval modelům mimořádného vládnutí a jejich důsledkům pro metodologické a argumentační postupy užívané v soudním rozhodování, jakož i pro samotnou interpretaci práva. Soudy by měly při aplikaci testu proporcionality v rámci přezkumu zásahů orgánů veřejné moci do subjektivních práv občanů zohledňovat skutečnost, že byl zásah učiněn v mimořádném stavu. V takové situaci je totiž mnohdy nezbytné pod tíhou okolností činit kroky a rozhodnutí, které by optikou standardního testu proporcionality neobstály. Dle autora by proto soudy měly při aplikaci a interpretaci práva za mimořádného stavu připustit i hrubější zásahy do práv občanů. Jinak totiž právo nikdy nedokáže na podobné situace reagovat dostatečně pružně a dynamicky.

¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2015, *Oliari a ostatní proti Itálii*, č. stížnosti 18766/11.

Ve druhém bloku se moderování ujal Jiří Baroš. Jako první vystoupil *Tomáš Sobek* s příspěvkem na téma *Jediná opravdu důležitá otázka: Co dělat?*, ve kterém se věnoval normativnímu pluralismu. Na úvod připomněl, že existuje pluralita normativních důvodů – prudenciálních, morálních, právních, náboženských, ale i estetických – které mohou být ve vzájemných konfliktech. Není přitom jasné, zda existuje nějaké sjednocující meta-hledisko, v jehož světle lze normativní důvody různého druhu vzájemně poměřovat. Jestliže neexistuje, můžeme jen konstatovat, že určité jednání je správné z jednoho hlediska, ale špatné z hlediska jiného. V návaznosti na *Humovu* tezi si nicméně dokážeme položit otázku: „Akceptuji normativní hledisko X, ale opravdu bych měl toto hledisko akceptovat?“ Tato otázka ztělesňuje kritickou sebe-reflexi, tedy odstup od svého vlastního hlediska a zájem o jiné perspektivy. Závěrem svého příspěvku se blíže věnoval morálce. Shrnul, že přestože někteří autoři (např. *Hart*) pojmově rozlišují pozitivní a kritickou morálku, každý morální systém podléhá kritické sebe-reflexi, a proto žádný nemůže mít nadřazený status kritické morálky.

Následoval příspěvek *Pavla Dufky* z Filozofické fakulty UHK zaměřený na téma *Nozickovská metautopie dnes*. Pozornost byla věnována pojetí minimálního státu jako tzv. *meta-utopie*, představující platformu, v rámci níž si jednotlivci mohou tvořit vlastní komunity (utopie) dle svých koncepcí dobra, a to za předpokladu, že nebudou ohrožovat svá práva navzájem. Protože *Nozick* předpokládal minimální stát, předpokládal rovněž to, že mohou jednotlivci utopie opustit. Postupné opouštění utopií podle něj povede k vytvoření jedné jediné utopie, ve které bude dobro všech jednotlivců optimalizováno na základě tržních mechanismů. Autor příspěvku na závěr podotknul, že *Nozickova* slova mají důležité politicko-právní implikace. Zákododárce by se podle něj neměl příliš dlouho zamýšlet nad tím, jaký je optimální stav a jak ho dosáhnout; měl by naopak jednat i přesto, že nemá jasnou vidinu toho, kam přesně směřuje. Stav se totiž po nějaké době optimalizuje sám, pokud k tomu zákonodárce jednotlivcům poskytne dostatečnou svobodu.

Druhý blok uzavřel *Jiří Baroš* z Fakulty sociálních studií MU s příspěvkem nazvaným *Otázka pro liberály: Jaké místo má autonomie v řádu hodnot?*, v němž představil různé přístupy k autonomii jednotlivce a jejich proměny v čase v závislosti na společensko-historickém a politickém kontextu. Zdůraznil, že společenský konflikt mezi liberály a jejich odpůrci se promítá i do chápání ústavní hodnoty lidské důstojnosti, která – alespoň podle některých autorů – stojí v samotném jádru našeho ústavního pořádku a kolem ní by měla být integrována naše politická obec. Na základě srovnání personalistického pojetí lidské důstojnosti, v němž hrají zásadní roli tzv. společná dobra, na jedné straně a liberální interpretací lidské důstojnosti, která ji ztotožňuje s autonomií, na straně druhé, pojednával o tom, jaké místo by autonomie měla zaujímat v hierarchii našich hodnot.

Poslední blok prvního dne, moderovaný *Tomášem Sobkem*, zahájil *Radim Bělohrad* z Filozofické fakulty MU. Ve svém příspěvku *Pojem újmy v sociálně-konstruktivistickém modelu těla* podrobil kritice sociálně konstruktivistický přístup k tělesným postižením. Autor úvodem předestřel, že tělesnou újmu lze pojmát dvojím způsobem: individuálně, nebo sociálně. Individuální přístup újmu vnímá jako vadu těla, a vždy jí proto připisuje negativní hodnotu. Sociální přístup pojímá postižení jako znevýhodnění, jehož jádro tkví ve společenských překážkách. Újma je tedy toliko biologicky nezdůvodněným sociálním konstruktem, který zároveň nemusí být inherentně špatný. Zatímco podle individuálního modelu je třeba napravit primárně tělo jedince, podle sociálního modelu bychom měli „opravit společnost“. Autor příspěvku kladl důraz na individuální přístup, přičemž nedostatky sociálního modelu spatřoval zejména v tom, že nereflektuje existenci vad

(respektive postižení) mimo společnost lidí (v přírodě). Zároveň poukázal na to, že existují i nesociální překážky, které společnost, byť sebevíc inkluzivní, nedokáže zcela eliminovat (např. fyzická bolest). Zastávání čistě sociálního přístupu může vést k bagatelizaci bolesti, která je podle autora bezpodmínečně špatná a kterou tělesně postižený cítí bez ohledu na postoj společnosti. V diskusi vzneseným výtkám ohledně toho, že se v některých kulturách lidé podrobují bolesti dobrovolně, autor příspěvku oponoval tím, že taková bolest je pouze prostředkem (instrumentem) k dosažení budoucího uspokojení, a tudíž očekávané dobro převyšuje momentální bolest.

Po *Radimu Bělohradovi* přebrala slovo *Nada Petříková*, která se věnovala roli důvěry ve státní a evropské instituce v dezinformačním věku. Na základě empirických dat dospěla k závěru, že důvěra veřejnosti ve státní instituce, jež je pro jejich správné fungování klíčová, kvůli dezinformacím klesá. První den konference uzavřel *Vladimír Monček*, který se zaměřil na obhajobu utilitarismu skrze evoluční teorii práva.

Druhý den byl program konference rozdělen do dvou paralelních sekcí. V první z nich nejdříve promluvil *Jan Géryk*, který se zamyslel nad tím, jak narativita (vyprávění) ovlivňuje identitu společnosti a jakým způsobem toto ovlivnění zasahuje do práva a politiky. Na něj navázali *Martin Koloušek*, zabývající se tím, jaké má františkánský slib chudoby (tedy odříkání si vlastnictví hmotných statků) implikace pro současnou konzumní společnost, a *Olga Rosenkranzová*, která se věnovala technologickým vylepšováním člověka z pohledu transhumanismu a posthumanismu.

Po obědové pauze v první sekci vystoupil *Michal Koščík* z Lékařské fakulty MU, jenž se zaměřil na současnou podobu českého systému veřejného zdravotního pojištění s důrazem na napětí mezi principem solidarity a představou společnosti o sociální spravedlnosti ve zdravotnictví. Po něm se slova ujala *Markéta Štěpáníková*, která prezentovala příspěvek na téma *Divadlo jako materiální pramen práva?* Hlavní pozornost autorka věnovala vztahu práva a divadla. Dále také představila metody využití divadla ve výuce práva na právnických fakultách. O paradoxech sebereferece práva jako systému poté promluvil *Arkady Alexandrov*.

V posledním panelu první sekce vystoupil nejdříve *Vincent Bujňák*, zabývající se slovenskou právní úpravou politických stran, jež sdružovací právo podmiňuje trvalým pobytem. Na něj navázala dvojice ve složení *Emy Krkoškové* a *Petry Paľuchové*, které se věnovaly právu na přístup ke konzulární právní pomoci. První sekci poté zakončil *Jaroslav Rychtera* se svým příspěvkem na téma *Přírodovědné atributy práva a právního řádu*.

Ranní blok druhé sekce svým příspěvkem zahájil *Jakub Stádník*, který se zabýval riziky vnitřní závaznosti judikatury Ústavního soudu. O otevřené justici v kontextu mediální komunikace soudců pak společně promluvili *Adam Simota* a *Jan Novotný*. Panel následně uzavřel *Lukáš Králík* s příspěvkem na téma *Sbírky soudních rozhodnutí a jejich „tovární výroba“ v praxi*.

Druhý blok druhé sekce se nesl v empirickém a metodologickém duchu. Nejdříve vystoupil *David Bouz* se svou právně-ekonomickou analýzou hustoty výstavby. Navázal na něj *Libor Dušek*, který se v intencích téhož přístupu věnoval právně-empirické analýze dostupnosti bydlení. Po diskusi svůj příspěvek na téma *Hermeneutický kruh a metodologie právní interpretace* přednesl *Lukáš Hlouch*. Poslední příspěvek tohoto bloku odprezentovala *Linda Tvrdíková*, jež promluvila o implikacích sociální ontologie pro zjišťování záměru zákonodárce.

Odpolední blok druhé sekce byl zaměřen na ústavní právo. *Oto Binhack* promluvil o způsoblosti státu podat ústavní stížnost a *Stanislav Gaňa* o interpretaci ústavního práva.

Výstupem z konference budou tematická čísla časopisů *Ratio Publica* a *Iurium Scriptum*, která vyjdou ke konci tohoto roku.²

Konference se dle našeho názoru vydařila. Účastníkům nabídla možnost prezentovat dosavadní výsledky svého výzkumu a diskutovat o nich, jakož i příležitost neformálního setkání s ostatními u kávy a občerstvení. Nadto spojila akademiky z celé řady oborů, čímž přispěla nejenom k podnětným interdisciplinárním diskuzím, ale i k představení různých pohledů na aktuální teoreticko-právní otázky.

Vendula Pucharová* – Denis Pauk**

² Dostupná budou též na stránkách časopisů: <https://ratiopublica.cz/> a <https://www.iurium.cz/scriptum/>.

* Vendula Pucharová, studentka, Právnická fakulta Masarykovy univerzity. E-mail: 520010@mail.muni.cz.

** Denis Pauk, student, Právnická fakulta, Filozofická fakulta a Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity. E-mail: denis.pauk.17@mail.muni.cz.